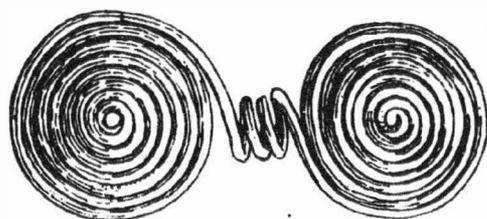

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
POBOČKA V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1965

BRNO 1966

Výzkum paleolitických stanic pod Pavlovskými kopci

Bohuslav Klíma

Na dešťové srážky neobyčejně bohatý rok 1965 se projevil v terénu i při archeologickém podnikání velmi nepříznivě. Výzkumný plán nemohl být proto v plném rozsahu splněn ani v úkolech, které byly vytýčeny pro výkopové práce na paleolitických sídlišťích pod Pavlovskými kopci. Především se předpokládalo, že bude v hrubých rysech očištěn výkop se skládkou mamutích kostí v nejhornější části stanice u Dolních Věstonic, vyhloubený zemními stroji již v roce 1964. V prostoru výkopu se nachází však dosti silný pramen spodní vody, jejíž hladina v důsledku vydatných srážek stoupla natolik, že dosáhla dna odkrytého výkopu. V jeho podélné ose protékala pak po celé léto přebytečná voda. Ačkoli se činily pokusy ji svést samostatným korytem, účinně ji podchytit a snížit tak její hladinu, minuly se tyto snahy cíle. Teprve v podzimním, poněkud již zase suchém období spodní voda znaitelně poklesla a umožnila omezený pracovní pohyb ve výkopu. K očišťování stěn a k odkrývání vrstvy s kostmi však v té době již nebylo možno přistoupit. Za tohoto stavu by zbývalo ovšem vykonat v následujícím roce do termínu konání kongresu velmi mnoho práce za značně obtížných podmínek a záměr předvést účastníkům předkongresové exkurse v polovině srpna 1966 jedinečný pohled na velkou plochu přeplněnou mamutími kostmi by byl ohrožen. Vytýčený úkol mohl být usnadněn jedině záměnou zkoumané plochy. Místo prostoru nad někdejším výkopem z roku 1950, kde je nálezová vrstva uložena v hloubce přes pět metrů, lze odkrýt nejprve plochu pod zmíněným výkopem v podstatně menších hloubkách (2-3 metry), ale jen v omezeném rozsahu. Výhodou však bude skutečnost, že se tak podaří patrně též svést vodu do nižších poloh a pak za snadnějších podmínek přistoupit k obnažení skládky mamutích kostí i ve vyšších, zatím téměř nepřístupných plochách. Těžkým buldozerem byla proto odkryta větší plocha v prostoru bývalé polní cesty a areál pod ní směrem k řece. Současně byly přesunuty dříve uvolněné zeminy do přilehlého úvozu a asi o 100 cm bylo sníženo i dno původně plánovaného a již zvolna prosychajícího výkopu. Tím bylo obnaženo přes 300 m² okrajové oblasti sídliště zhruba až po hladinu kulturní vrstvy, na jejíž podstatné části lze očekávat souvislou sloj odhozených mamutích kostí, další části rozsáhlé odpadové skládky. Zatím však nebylo možno zjistit její skutečný rozsah. Do jaké míry je naznačený předpoklad správný, to ukáže teprve další výzkum. Je však potěšující, že na některých místech byly při hrubém skrývání mamutí kosti již zachyceny.

Během krátkého letního období se přistoupilo též k pokračování ve výzkumu menších ploch v okrajových areálech sídliště u Pavlova. Stalo se tak již také se zřetelem k uspořádání tématické základny, kterou připravil Archeologický ústav ČSAV ve spolupráci s Klubem školství a kultury v Brně již potřetí pro učitele dějepisu přímo ve své expedici. Zájemcům z řad učitelů je takovým způsobem umožněno seznámit se s nejnovějšími výsledky archeologických výzkumů na jižní Moravě, aktivně se zúčastnit vlastních výkopových prací, pomoci při jejich dokumentaci,

poznat poslední nálezy a opatřit si kopie některých předmětů jako pomůcky pro vyučování.

Celkem bylo odkryto pět čtverců o celkové ploše 22 m² v prostoru vinice, které navazovaly na areály prozkoumané již v r.1952 a 1964. Nálezová vrstva v prvním z nich zasahovala až do ornice a byla proto v podstatě zničena. V ostatních čtvercích probíhala kulturní vrstva rovněž jen mělce pod povrchem a byla rovněž na některých místech silně rozrušena výsadbou vinné révy. I přesto však uchovala dobře volně roztroušené nebo i seskupené kosti pleistocenních zvířat. Pozůstatky mamuta, vlka, rosomáka, soba, koně a zajíce s liškou přicházely nejčastěji. Nejvíce se jich zachovalo v silně popelovité vrstvě ve třetím a čtvrtém čtverci, kde se vyskytovala i nápadná koncentrace předmětů kamenné výroby. Zvláště pozoruhodné bylo však nakupení pazourkových předmětů v dosahu povrchového ohniště ve druhém čtverci. Pečlivě upravené a až o 35 cm pod původní povrch zahloubené kruhové ohniště bez početnějších již průvodních nálezů se rozprostíralo mezi čtvrtým a pátým čtvercem. Zřetelně se ukázalo, že kulturní vrstva pokračuje ještě dále směrem po svahu k řece a že bude zapotřebí ji tímto směrem znovu sledovat.

Ani nálezově nebyl výzkum paleolitické stanice u Pavlova v roce 1965 nikterak bohatý. Jen kamenná industrie zasluhuje snad zvláštní zmínky. Ani ne tak pro její složení, jako pro množství. Dosáhla celkového počtu přes 7000 kusů, z nichž ovšem většinu představují úštěpy, čepelky, zlomky a třísky kamenné výroby. Mezi obvyklými nástroji se objevily opět častěji pozoruhodné jemné pilečky a drobnotvaré typy, získávané zpravidla až proplavováním vytěžené kulturní vrstvy. Z ostatních nálezů zbývá jmenovati několik schránek měkkýšů s provrty pro zavěšení, úlomky barviva, hrudky pálené hlíny bez zvláštních stop modelace a zlomky několika kostěných nástrojů.

Na výzkumech pod Pavlovskými kopci praktikovali opět posluchači prehistorie UJEP v Brně, s nimi i Mgr. Z. Bagniewski z Wroclawi, a shlédli je četní zahraniční hosté, kteří přijeli studovat nálezy z pavlovské stanice, uložené v budově expedice ústavu v Dolních Věstonicích.

Erforschung der paläolithischen Stationen unter den Pollauer Bergen. Die ungewöhnlich reichen Regenniederschläge im Jahre 1965 äusserten sich im Terrain und bei archäologischer Tätigkeit sehr ungünstig. Der Forschungsplan konnte daher nicht im vollen Ausmasse erfüllt werden, ja nicht einmal in den Aufgaben, die für die Grabungsarbeiten auf den paläolithischen Siedlungen unter den Pollauer Bergen festgesetzt wurden. Vor allem setzte man voraus, dass die Grabung mit der Ablagerung von Mammutknochen, im obersten Teil der Station bei Dolní Věstonice, die schon im Jahre 1964 mechanisch /Buldozzer/ abgedeckt wurde, in groben Umrissen gereinigt werden wird. Im Grabungsareal befindet sich jedoch eine ziemlich starke Grundwasserquelle, deren Spiegel infolge der ausgiebigen Niederschläge so anstieg, dass er den Boden der abgedeckten Grabung erreichte. In der Längsachse der Grabung durchfloss dann während des ganzen Sommers das überschüssige Wasser. Obwohl versucht wurde, dieses in einer selbständigen Rinne abzuleiten, wirksam zu unter-

binden und so den Spiegel zu senken, blieben diese Bemühungen erfolglos. Erst im Herbst, in einem bereits trockeneren Zeitabschnitt, sank das Grundwasser merklich und so wurde es wenigstens in einem beschränkten Ausmasse möglich, mit den Grabungsarbeiten fortzusetzen. Zur Reinigung der Wände und Abdeckung der Knochen-schicht konnte jedoch zu dieser Zeit nicht mehr herangetreten werden. Unter diesen Umständen wäre es natürlich notwendig gewesen, im nächsten Jahr, bis zum Termin des Kongressbeginnes sehr viel Arbeit unter ziemlich beschwerlichen Bedingungen zu leisten, und die Absicht den Teilnehmern der Vorkongressexkursion Mitte August 1966 den einzigartigen Anblick auf eine grosse mit Mammutknochen überfüllte Fläche zu gewähren, wäre somit gefährdet gewesen. Die festgesetzte Aufgabe konnte einzig durch einen Tausch der untersuchten Fläche erleichtert werden. Anstatt des Raumes oberhalb der einstigen Grabung aus dem Jahre 1950, wo die Fund-schicht in einer Tiefe von über fünf Meter liegt, könnte zuerst die Fläche unter der erwähnten Ausgrabung in wesentlich geringeren Tiefen (2-3m) abgedeckt werden, aber nur in einem begrenzten Ausmass. Dies wird jedoch den Vorteil haben, dass es uns so anscheinend gelingen wird, das Wasser in niedrigere Lagen abzuleiten und dann unter günstigeren Bedingungen zur Freilegung der Anhäufung von Mammutknochen auch in den höheren, vorläufig fast unzugänglichen Flächen heranzutreten. Mit einem schweren Buldozzer ist daher eine grössere Fläche im Raum des einstigen Feldweges und das Areal unter diesem in Richtung zum Flusse abgedeckt worden. Gleichzeitig wurde das früher gelockerte Erdreich in den angrenzenden Hohlweg geschafft und auch der Boden der ursprünglich geplanten und bereits allmählich austrocknenden Grabung um ca. 100 cm abgenommen. Dadurch sind über 300 m² der Randregion der Siedlung ungefähr bis zum Niveau der Kulturschicht freigelegt worden, auf deren wesentlichen Teil man einen zusammenhängenden Horizont von fortgeworfenen Mammutknochen, den weiteren Teil der ausgedehnten Abfallanhäufung, vermuten kann. Bisher war es jedoch nicht möglich, ihr tatsächliches Ausmass festzustellen. In welcher Hinsicht die angedeutete Voraussetzung richtig ist, wird uns erst die weitere Grabung zeigen. Es ist jedoch erfreulich, dass an einigen Stellen schon bei der groben Abdeckung bereits Mammutknochen zum Vorschein kamen.

Im Laufe der kurzen Sommerzeit wurde auch die Erforschung der kleineren Flächen in den Randarealen der Siedlung bei Pavlov fortgesetzt. Dies geschah auch schon mit Rücksicht auf die Veranstaltung der thematischen Schulung, die das Archäologische Institut der ČSAV in Zusammenarbeit mit dem Schul- und Kulturklub in Brno schon zum dritten Male für die Geschichtslehrer direkt in der Expedition vorbereitete. Den Interessenten aus Lehrerkreisen wird auf diese Weise ermöglicht, sich mit den neuesten Ergebnissen der archäologischen Grabungen in Südmähren bekannt zu machen, aktiv an den eigentlichen Ausgrabungsarbeiten teilzunehmen, bei ihrer Dokumentation zu helfen, die letzten Funde kennen zu lernen und sich Kopien von einigen Gegenständen als Unterrichtsbehelf zu besorgen.

Insgesamt sind fünf Quadrante auf einer Fläche von 22 m² im Raum eines Weingartens abgedeckt worden, die an die bereits in den Jahren 1952 und 1964 untersuchten Areale anknüpften. Die Fundschicht im ersten von diesen reichte bis zum Ackerboden und war daher wesentlich zerstört. In den anderen Quadranten ver-

lief die Kulturschicht ebenfalls nur seicht unter der Oberfläche und war an einigen Stellen durch den Anbau der Weinrebe stark gestört. Trotzdem blieben frei verstreute oder gruppierte Knochen pleistozäner Tiere gut erhalten. Überreste vom Mammut, Wolf, Vielfrass, Renntier, Pferd und Hase mit Fuchs kamen am häufigsten vor. Die meisten von diesen blieben in der stark aschigen Schicht im dritten und vierten Quadranten erhalten, wo auch eine auffallende Konzentration von Gegenständen der Steinindustrie war. Besonders bemerkenswert war jedoch die Anhäufung von Feuersteingegenständen in Reichweite einer nicht eingetieften Feuerstelle im zweiten Quadranten. Die sorgfältig hergerichtete und bis zu 35 cm unter der Oberfläche kreisförmig eingetiefte Feuerstelle ohne zahlreichere Begleitfunde, erstreckte sich zwischen dem vierten und fünften Quadranten. Deutlich erwies es sich, dass die Kulturschicht noch weiter hangabwärts in Richtung zum Flusse verläuft und dass man sie hier von neuem wird verfolgen müssen.

Auch an Funden war die Grabung der paläolithischen Station bei Pavlov im Jahre 1965 nicht besonders reich. Nur die Steinindustrie verdient vielleicht besondere Aufmerksamkeit. Nicht einmal ihrer Zusammensetzung, sondern ihrer Menge wegen. Die Gesamtzahl betrug über 7000 Stück, von denen allerdings die meisten Absplisse, Klingen, Bruchstücke und Steinsplitter waren. Unter den üblichen Geräten erschienen wiederum häufiger bemerkenswerte feine Feilen und kleinförmige Typen, die in der Regel erst durch Schlemmen der Kulturschicht gewonnen wurden. Von den übrigen Funden wären einige Molluskengehäuse mit Durchbohrung zum Aufhängen, Farbstoffbruchstücke, Klümpchen gebrannten Tones ohne besondere Modellierungsspuren und Bruchstücke einiger Knochengeräte zu nennen.

Bei den Ausgrabungen unter den Pollauer Bergen praktizierten wiederum Studenten der Prähistorie der Universität JEP in Brno, mit diesen auch Mgr. Z. Bagniewski aus Wroclav, und wurden von zahlreichen ausländischen Gästen besichtigt, die die Funde aus der Station Pavlov, welche im Expeditionsgebäude des Institutes in Dolní Věstonice deponiert sind, studieren wollten.

- - -

Další nálezy z neolitického sídliště u Mohelnice, o. Šumperk

Rudolf Tichý

Tab. 8

V roce 1965 jsme se omezili hlavně na zpracování dosavadních nálezů a na provedení větší záchranné akce v jižním úseku osídlené plochy, kde pracujeme již od roku 1960¹ a odkud jsme získali důležité poznatky.

P ř e h l e d v ý z k u m ů 1965

- Vydává: Archeologický ústav ČSAV, pobočka v Brně,
Sádky osvobození 17/19.
- Odpovědný redaktor: Prof. dr. Josef Poulík, DrSc
- Redaktoři: Dr. A. Medunová, Dr. J. Ondráček, Dr. I. Peškař,
Dr. J. Říhový.
- Překlady: Dr. R. Tichý a E. Tichá
- Kresby: J. Jaša
- Na titulní stránce: Bronzová ozdoba z hromadného nálezů z Loštic
- Vydáno jako rukopis - 400 kusů - neprodejné.